

Visie op de ruimtelijke en economische structuur

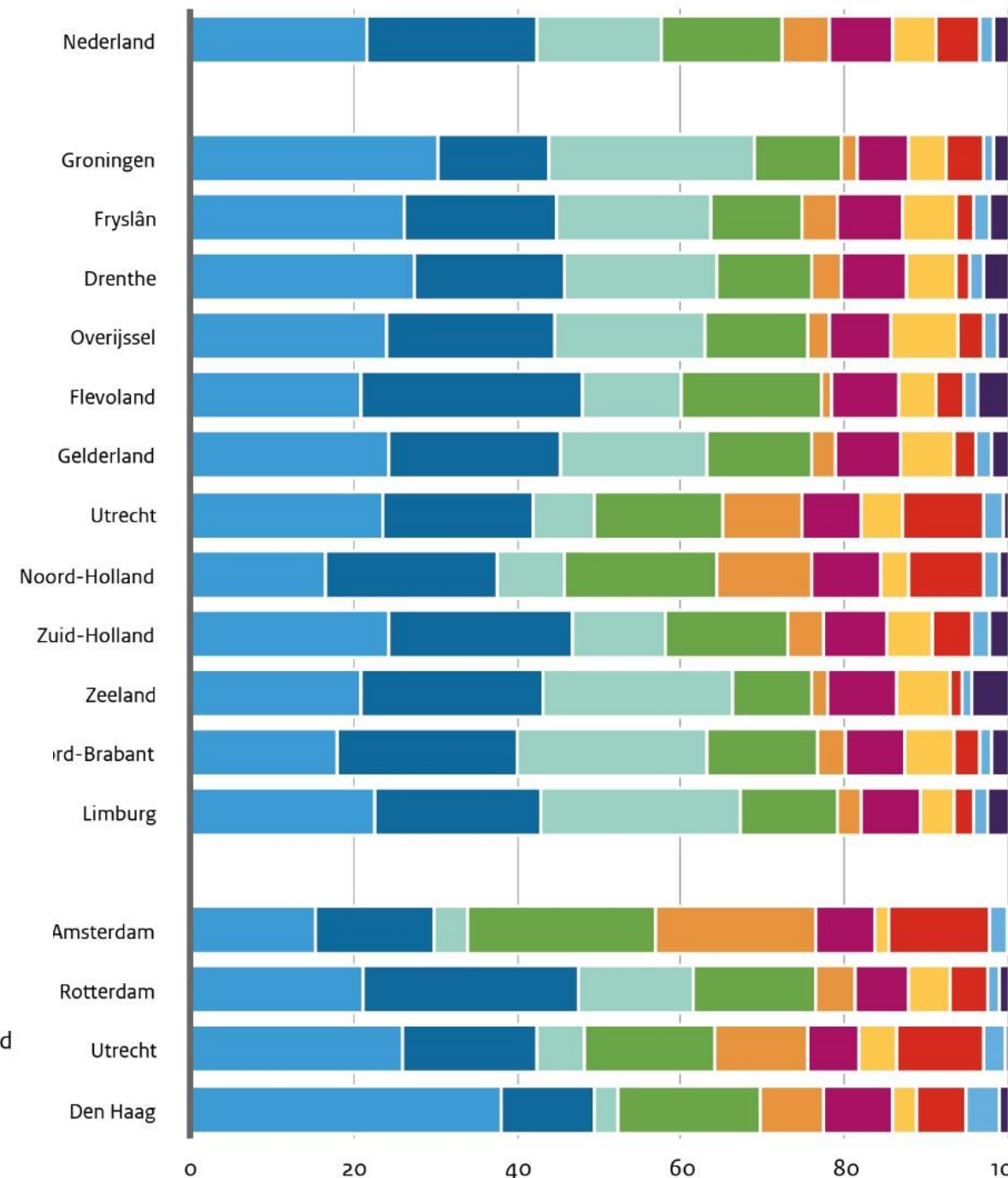

I. Waarom is ruimte voor de economie belangrijk?

De economie is continu in ontwikkeling en divers

De economie moet in tijden van transitie en onzekere geopolitiek wendbaar blijven

- > Historische ontwikkeling, NL handelsland
- > Steeds kennisintensiever, maar industrie blijft
- > Geopolitieke veranderingen

I. Waarom staat ruimte voor de economie onder druk?

- › Autonome groei: inwoners groeien en daarmee de banen
- › Energietransitie: land ook op de bestaande economische clusters
- › Transitie naar een circulaire economie: ruimtevraag blijft nog onbekend maar markt neemt waarschijnlijk toe
- › Digitale transitie: op afstand werken wordt makkelijker, maar behoefte aan interactie groeit. Ook een effect van digitalisering: retail krimpt en logistiek groeit
- › Druk op de ruimte zo groot dat er niet veel nieuwe bedrijventerreinen in de pijplijn zitten, in 2030 op (bron: Stec).
- › Maar ook huidige economische plekken zijn interessant voor andere functies zoals woningbouw en energie.

Verdeling van ruimte naar gebruik in Nederland (CBS)

Agrarisch terrein
2.230.447 ha

Bos en open natuurlijk terrein
501.459 ha

Woonterrein
241.408 ha

Verkeesterrein
115.108 ha

Recreatieterrein
108.349 ha

Bedrijfsterrein
88.184 ha

Diverse voorzieningen
40.548 ha

Semi-bebouwd terrein
39.220 ha

Aandeel in bruto toegevoegde waarde (basisprijzen) 2022

Overheid en nutsvoorzieningen
€ 200 mld.

Bedrijfsleven algemeen
€ 467 mld.

Bouw en vastgoed
€ 111 mld.

Recreatie en Horeca
€ 25 mld.

Landbouw, bosbouw en visserij
€ 14 mld.

III – Ruimtelijk economische koers

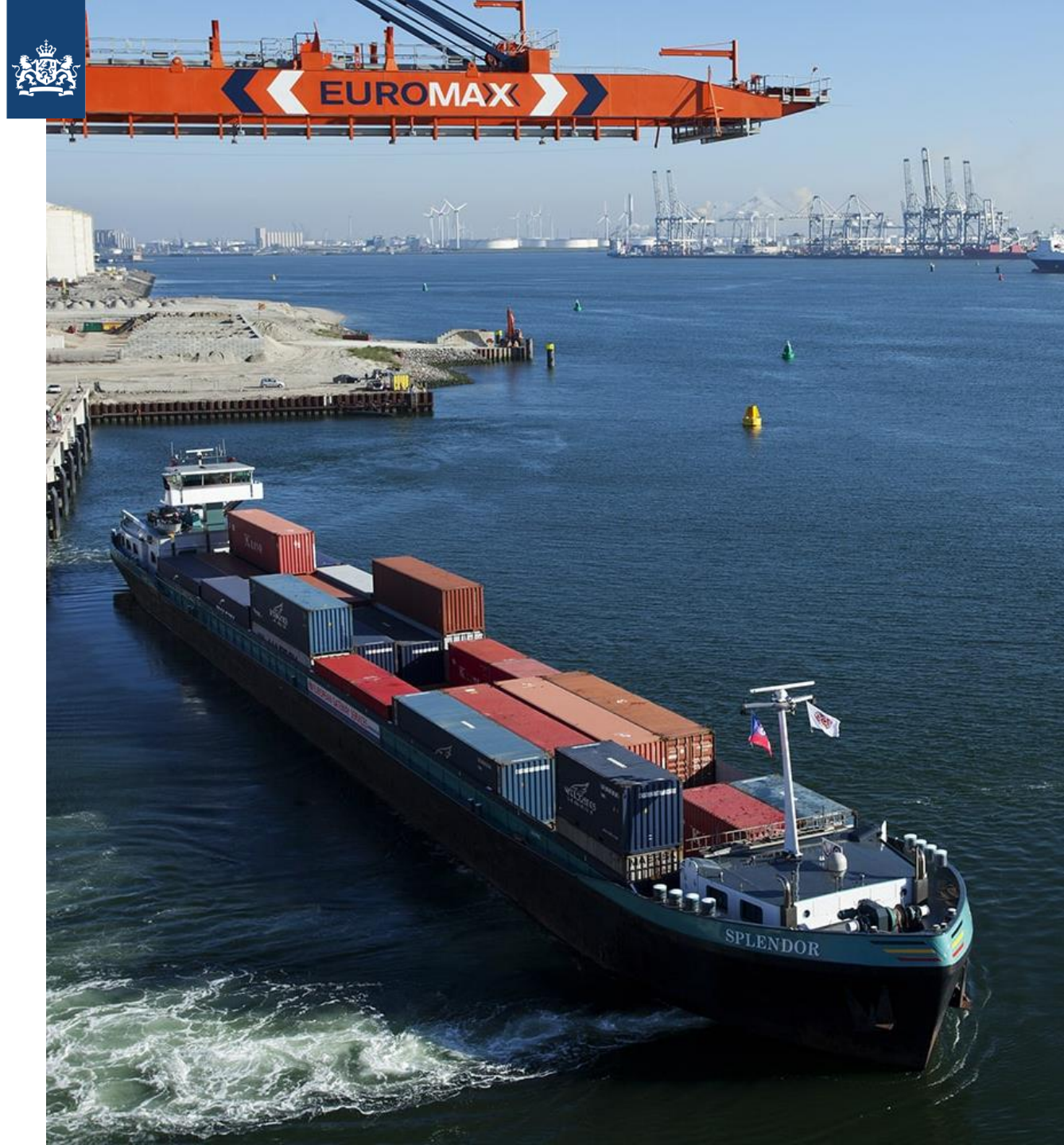
Met deze visie sturen op het faciliteren van de randvoorwaarden die ruimtelijk nodig zijn voor de economie op lange termijn

Drie sturingsprincipes als basis voor de koers:

1. Ruimte voor een diverse en dynamische economie

2. Aansluiten bij lokale kenmerken

3. Samenhangend (inter)nationaal systeem

Ruimte voor een diverse en dynamische economie

Economie is moeilijk te voorspellen,
terwijl ruimtelijke keuzes voor decennia vast liggen

Ambitie om voldoende ruimte voor dynamiek van de economie te behouden

Daarom inzetten op diverse werkmilieus op verschillende plekken in Nederland om ervoor te zorgen dat er ruimte is en blijft voor diverse economische activiteit

Aansluiten bij lokale kenmerken

Lokale/regionale randvoorwaarden en kansen als uitgangspunt voor de toekomstige ontwikkeling van de economie, met het bewustzijn dat de maakbaarheid van de economie beperkt is

- Faciliteren van economische groei in economische kernregio's
- Stimuleren van economische ontwikkeling in economische kansregio's
- Stimuleren van economische transformatie van economische industrie regio's
- Stimuleren van samenhangende ontwikkeling van woningbouw/mobiliteit/werken

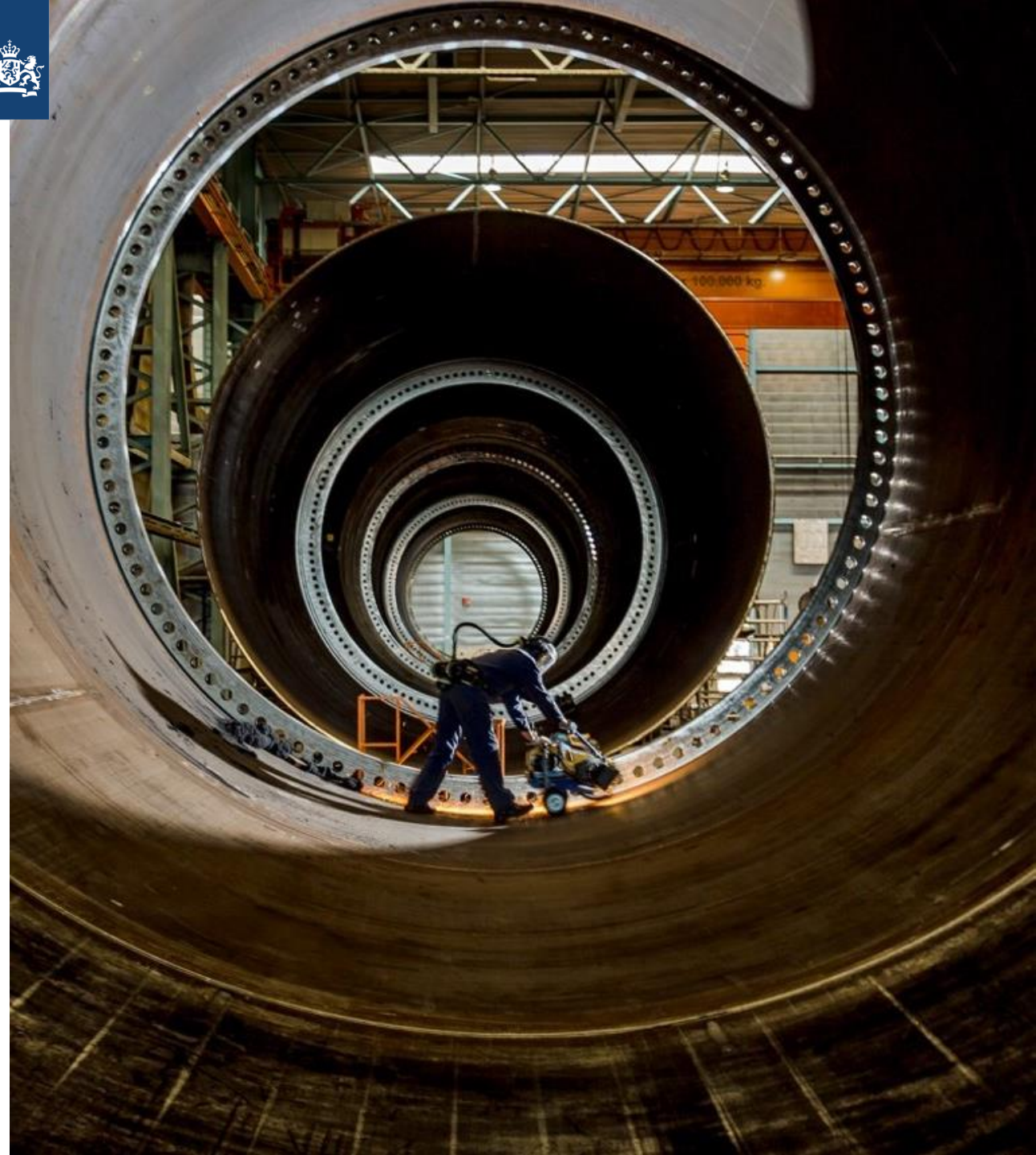
Samenhangend (inter)nationaal systeem

Nederland heeft een diverse economie met diverse economische brandpunten

Sommige gebieden hebben economische functie die regio-overstijgend zijn en van nationaal belang, zoals de basisindustrie clusters

Ook zijn er bepaalde functies die een “logische plek” in Nederland hebben, rekening houdend met externe effecten en randvoorwaarden

Deze belangrijke functies willen we borgen en zorgen van zorgvuldige belangafweging tussen het nationale en lokale belang

Werkmilieus

Strategie ruimte voor dynamiek voor economie, rekeninghouden met lokale kenmerken en passend in een samenhangend (inter) nationaal systeem

Er is een divers palet aan werkmilieus;

- Vestigingsvoorkeuren bedrijven
- Goede ruimtelijk ordening

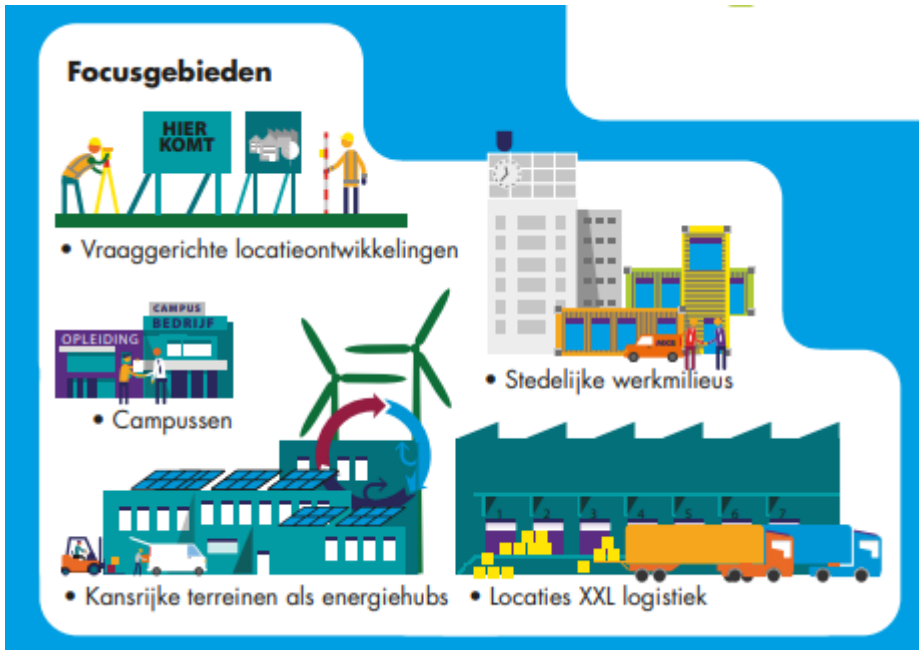
Veel verschillende definities

Keuze voor vier werkmilieus, per werkmilieu randvoorwaarden, opgaven en strategie

Veel verschillende definities

Focusgebieden Uitvoeringsprogramma werklocaties Noord-Brabant

Werklocaties Ruimtelijk Economische Visie Zuid-Holland

Haven- & industriegebieden

Tuinbouwgebieden

Bedrijventerreinen

Kantoorlocaties

Detailhandelslocaties

Informele werklocaties

BUCK werklocaties

Centrumomgeving

- Binnenstad
- Stadsstraat

Innovatie omgeving

- Science park
- Innovatiecampus
- Faciliteitscampus
- Innovatiedistrict

Gemengde woon-werkwijken

- Productieve wijk
- Creatieve wijk
- Zakelijke wijk

Gemengd bedrijvenpark

- Productie & Handel (B2B)
- Dienstverlening (B2C)
- Hoogwaardig

Zakelijke kantooromgeving

- Stationsomgeving IC
- HOV-knoop niet-IC
- Snelweg kantorenmilieu
- Uitvalsweg kantorenmilieu

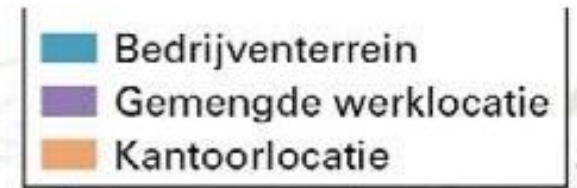
Functionele bedrijfsomgeving

- Industriehaven
- Industrieel milieu
- Logistiek milieu
- Circulair milieu

Veel verschillende definities

Programma werklocaties Apeldoorn

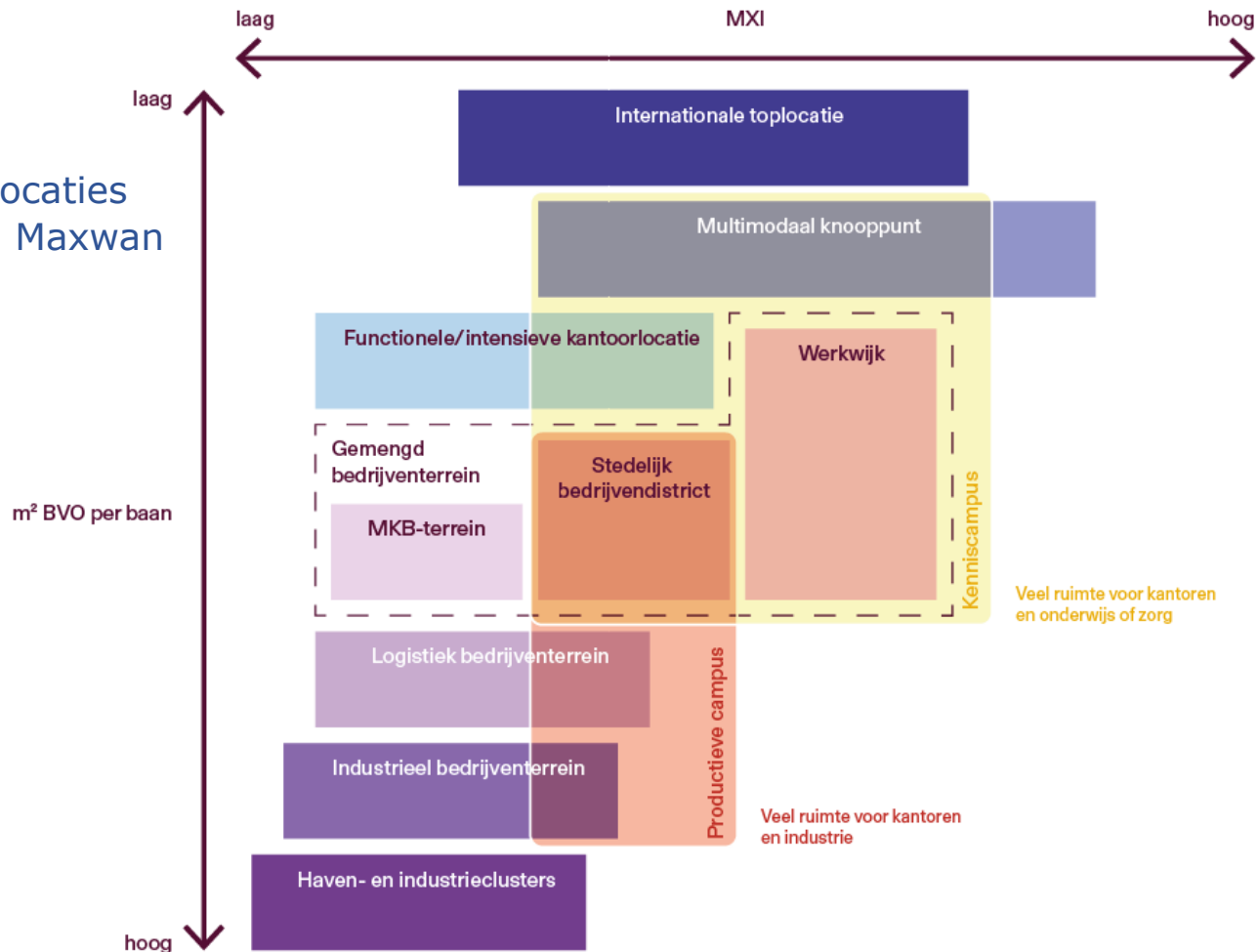

RUIMTE VOOR DE ECONOMIE VAN MORGEN

Ruimtelijk Economische Visie Amsterdam

Werklocaties Posad Maxwan

Werkmilieus beschrijving

Vier werkmilieus als hoofdtypen

Met verschillende verschijningsvormen

Een gebied kan meerdere werkmilieus hebben

De verschijningsvormen zijn niet uitsluitend en kunnen in gebieden overlappen

De werkmilieus hebben andere randvoorwaarden, opgaven en een strategie

Het staat los van sectoren

Stedelijkmilieu

Innovatiemilieu

Productiemilieu

Industrieelmilieu

Stedelijkmilieu

De plek voor bedrijven die passen en floreren in een stedelijk opgeving en meestal gebruik maken van een kantoor, atelier of studio.

Verschijningsvormen: kantoorlocaties, knooppuntlocaties, woon-werkmilieus, binnensteden

Innovatiemilieu

De plek voor innovatie ecosystemen waar universiteiten en hogeschool clusteren met bedrijven en onderzoeksinstellingen.

Verschijningsvormen: campus, sciencepark, kenniskwartier, innovatiedistrict

Productiemilieu

Plek voor bedrijven die produceren, repareren en transporteren van goederen in loods en, slecht te mengen met gevoelige functies.

Verschijningsvormen: binnenhavens, grootschalig, gemengde en binnenstedelijke bedrijventerreinen

Industrieelmilieu

De plek voor bedrijven die niet samengaan met gevoelige functies, geschikt voor zware industrie en/of gebonden zijn aan de zeehaven.

Verschijningsvormen: basis industrie clusters (vijf clusters)

Industrieelmilieu

De plek voor bedrijven die niet samengaan met gevoelige functies, geschikt voor zware industrie en/of gebonden zijn aan de zeehaven.

Verschijningsvormen: basis industrie
clusters (vijf clusters)
IBIS: mn Zeehaventerrein + Chemelot

Opgaven

- Te kort aan hoge milieu categorieën
- Hoge milieu categorieën onder druk door gevoelige functies in de omgeving
- Grote duurzaamheidsopgave voor bedrijven met bijpassende opgave voor inpassing duurzame energie-infastructuur
- Opgave circulaire economie.
- Strategische autonomie, effect veranderende wereldorde onduidelijk
- ...

Herkennen jullie deze opgaven?
Welke opgaven zijn er nog meer

Industrieelmilieu

Randvoorwaarden

- Hoge milieucategorie 4+
- Grote afstand tot gevoelige functies
- Duurzame energie
- Multimodaal vervoer
- Grote overslag
- ...

Strategie

- Behouden gebieden
- Erfpacht
- Beter benutten
- Zowel fysieke ruimte als de milieufacturen beschermen
- Clusteren hoge milieucategorieën beperkt impact voor andere functies
- Economische functies tussen hoge milieucategorieën en gevoelige functies
- ...

Herkennen jullie deze randvoorwaarden?
Welke randvoorwaarden zijn er nog meer

Is dit de juiste strategie?
Wat kunnen we aan deze strategie toevoegen?

Wat is de rolverdeling tussen gemeente,
provincie en rijk?

Productiemilieu

Plek voor bedrijven die produceren, repareren en transporteren van goederen in loodsen, slecht te mengen met gevoelige functies.

Verschijningsvormen: binnenhavens, grootschalig, gemengde en binnenstedelijke bedrijventerreinen

IBIS: mn bedrijventerrein

Opgaven

- Gebieden worden getransformeerd, uitdaging voor stadsvoorzienende functies
- Havengebieden in steden aantrekkelijk als woonlocatie
- Dreigend tekort bedrijventerreinen in 2030
- Circulaire economie en energietransitie
- Logistiek belangrijke ruimtevrager
- Betaalbaarheid voor mkb bedrijven
- Maatschappelijk weerstand tegen 'verdozing' van het landschap
- ...

Herkennen jullie deze opgaven?
Welke opgaven zijn er nog meer

Productiemilieu

Strategie

- Behouden en beter benutten/intensiveren
- Clusteren beperkt impact voor andere functies
- Samenwerking ROM's (ruimtelijke zoals OMU en HMO)
- Mogelijk strategische locaties in erfpacht uitgeven
- Sober en doelmatig bouwen, oude panden benutten voor betaalbaarheid
- ...

Randvoorwaarden

- Lage tot hoge milieucategorie
- Goed bereikbare locaties
- Duurzame energie
- ...

Herkennen jullie deze randvoorwaarden?
Welke randvoorwaarden zijn er nog meer

Is dit de juiste strategie?
Wat kunnen we aan deze strategie toevoegen?

Wat is de rolverdeling tussen gemeente,
provincie en rijk?

Innovatiemilieu

De plek voor innovatie ecosystemen waar universiteiten en hogeschool clusteren met bedrijven en onderzoeksinstellingen.

Verschijningsvormen: campus, sciencepark, kenniskwartier, innovatiedistrict

IBIS: deels bedrijventerrein, deels economische zone

Opgaven

- Wel draagvlak voor innovatiemilieu, maar staat onder druk door schaarste van ruimte waardoor lange termijn zorgvuldig bouwen aan ecosysteem soms lastig is
- Om vol te benutten is het van belang dat er ruimte is voor de ontwikkeling van het gehele ecosysteem: kennisinstellingen, innovatieve start- en scale ups
- Veel gebieden worden zo genoemd, beperkt aantal echt gericht innovatie
- Betaalbare ruimte voor startups
- ...

Herkennen jullie deze opgaven?
Welke opgaven zijn er nog meer

Innovatiemilieu

Strategie

- Zuinig met uitgifte grond, ecosysteem versterken
- Parkmanagement
- Woningbouw niet/beperkt toestaan, niet als middel voor levendigheid
- Behouden oude gebouwen voor startups
- Ontwikkelen innovatiemilieu is ingewikkeld
- ...

Randvoorwaarden

- Ruimte voor startups/scaleups, groeicurve bedrijven
- Combinatie van kennis/onderzoeksinstellingen en bedrijven
- Zorgvuldige bouwen aan ecosysteem
- ...

Herkennen jullie deze randvoorwaarden?
Welke randvoorwaarden zijn er nog meer

Is dit de juiste strategie?
Wat kunnen we aan deze strategie toevoegen?

Wat is de rolverdeling tussen gemeente,
provincie en rijk?

Stedelijkmilieu

De plek voor bedrijven die passen en floreren in een stedelijk opgeving en meestal gebruik maken van een kantoor, atelier of studio.

Verschijningsvormen: kantoorlocaties, knooppuntlocaties, woon-werkmilieus, binnensteden

IBIS: deels economische zone

Opgaven

- Kantoormarkt krimpt
- Door grote economische druk kan verdrukking van lokale voorzieningen en diensten ontstaan
- Aantrekkelijke gebieden ontwikkelen is een uitdaging
- Ruimte voor startende bedrijven is lastiger te ontwikkelen
- ...

Herkennen jullie deze opgaven?
Welke opgaven zijn er nog meer

Stedelijkmilieu

Strategie

- Interactie en diversiteit
- Hoge dichtheden
- Vaak goed inpasbaar lokaal
- Vermijden overaanbod
- Op goed bereikbare locaties
- ...

Is dit de juiste strategie?
Wat kunnen we aan deze strategie toevoegen?

Randvoorwaarden

- Nabijheid wonen/werken/voorzieningen
- OV-bereikbaarheid
- Levendigheid/interactie
- ...

Herkennen jullie deze randvoorwaarden?
Welke randvoorwaarden zijn er nog meer

Wat is de rolverdeling tussen gemeente,
provincie en rijk?

Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Ruimtelijk Economische Ontwikkeling Stedelijk Netwerk Nederland

Toelichting G40

13 maart 2025

Oss

Wilbert Hoondert – ASA - IenW

Gebaseerd op de sheets van Henri de Groot en Frank van Oort

Stedelijk Netwerk Nederland

- 1 Achtergrond en actualiteit
- 2 De opgaven concreet
- 3 Enkele observaties
- 4 Economische structuur(verandering)
- 5 Belang van netwerkkracht

Achtergrond en actualiteit

- > Van 'Elke Regio Telt' naar 'Elke Regio Knelt Anders'
- > Belang van regio evident
- > En is urgenter dan ooit

De opgaven concreet

- › De inpassing in de ruimte van grote transitie
 - Woningbouw
 - Bereikbaarheid
 - Energie & netwerkcapaciteit
 - Klimaatadaptatie & circulair
 - Landbouw en natuur

Enkele observaties/stellingen vooraf

- > Agglomeratiekracht (place-based)
- > Selectie effecten (people-based)
- > Economisch landschap kent pieken en dalen

Economische structuur(verandering)

- › Kwaliteit en kwantiteit banen, productiviteit, brede welvaart, export
- › Speelt in elk van de 4 VISA-regio's (hier, nu, elders, later):
- › Steden binnen regio's kennen aparte dynamieken
- › Interregionale samenhang binnen en tussen gebieden
- › Elke regio knelt anders – brede welvaart als taal

VISA

- Vitaliseren (kwalitatieve opgave, ijle regio's, borrowed size?)
- Initiëren (kwantitatieve opgave, nieuwe beleidsmatige groeiregio's?)
- Stimuleren (herstructureren, evenwicht zoeken, transitie?)
- Accommoderen (verdienvermogen NL, tegengaan negatieve effecten?)

Ruimtelijke strategie voor onderscheidende regionale ontwikkeling

Deze kaart geeft een globale indeling van ons land met vier onderscheidende strategieën voor regionale ontwikkeling.

Opbouw van de dagelijkse stedelijke systemen (Indicatief):

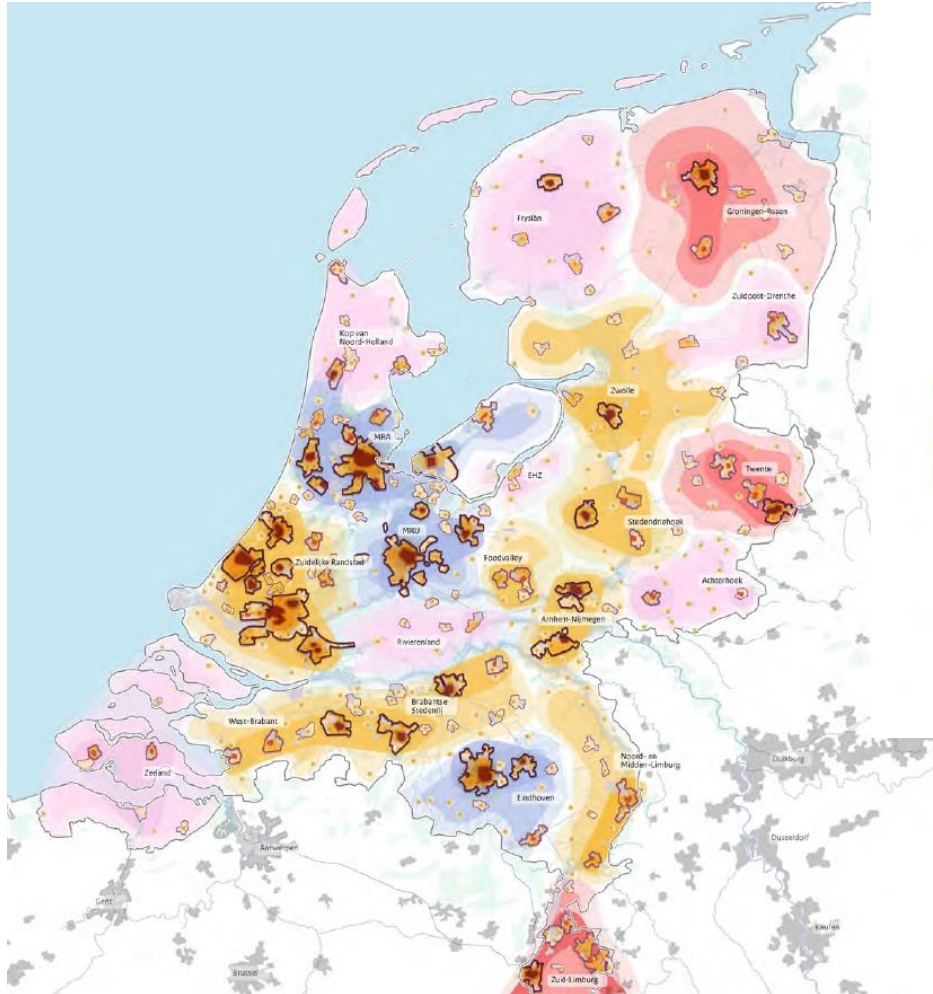
- Centrumsteden of kernen in metropoolregio
- Regiokernen
- Kleine regiokernen
- Vitale kernen en dorpen

Indicatieve ontwikkeling van stedelijke milieus (mix wonen, werken en voorzieningen):

- Hoogstedelijk centrummilieu + toevoegen hoogstedelijke kwaliteit (in alle Centrumsteden)
- Stedelijk centrummilieu + toevoegen stedelijke kwaliteit (in alle Regiokernen)
- Stedelijk woongebied + kwaliteitsimpuls bestaand bebouwd gebied (1950-1965, 1965-1990)
- Luwere woongebieden + concentratiestrategie voor kleine regiokernen en vitale kernen
- Bedrijventerrein

Ruimtelijke strategie voor onderscheidende regionale ontwikkeling

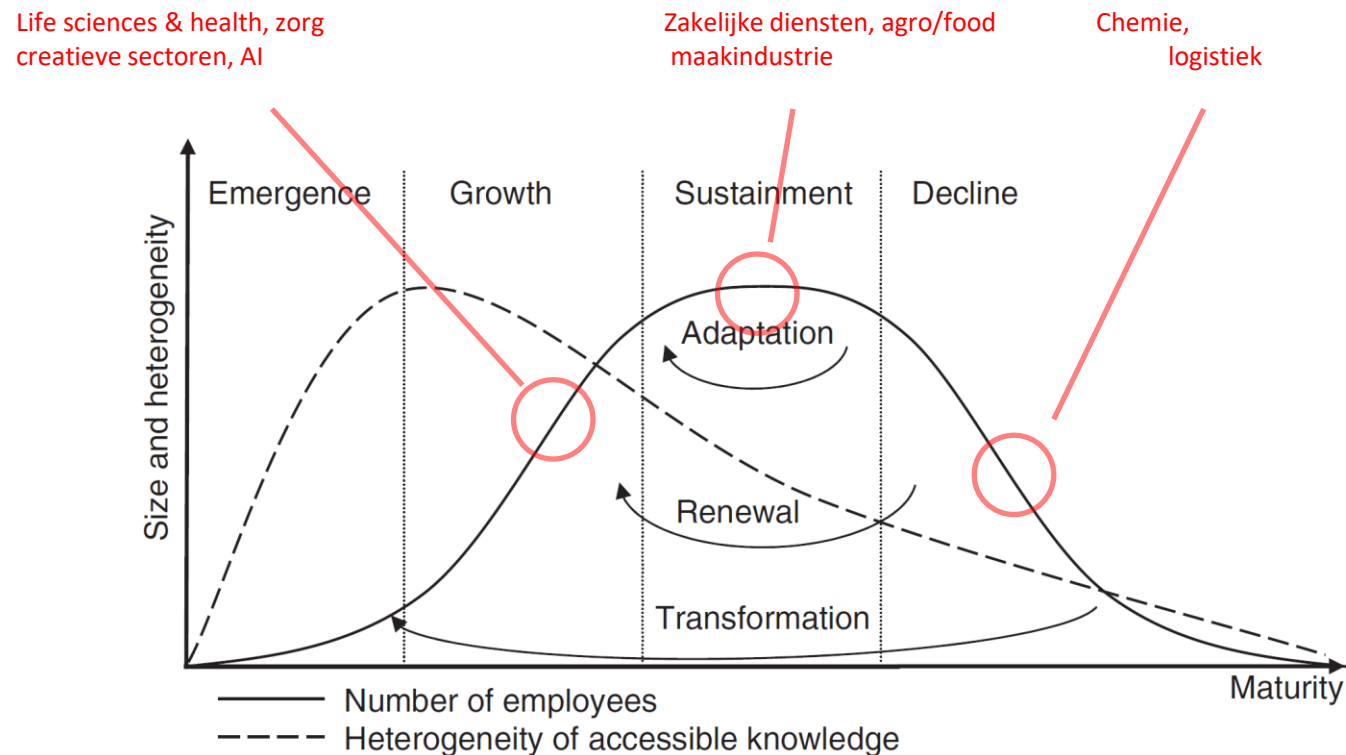
- Vitaliseren
- Initiëren
- Stimuleren
- Accommoderen

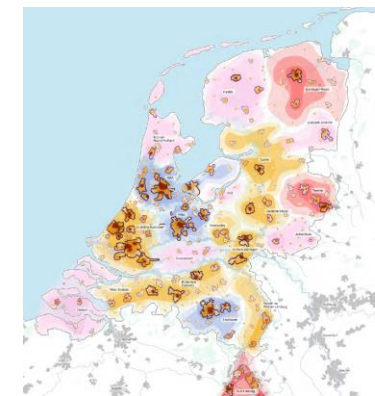
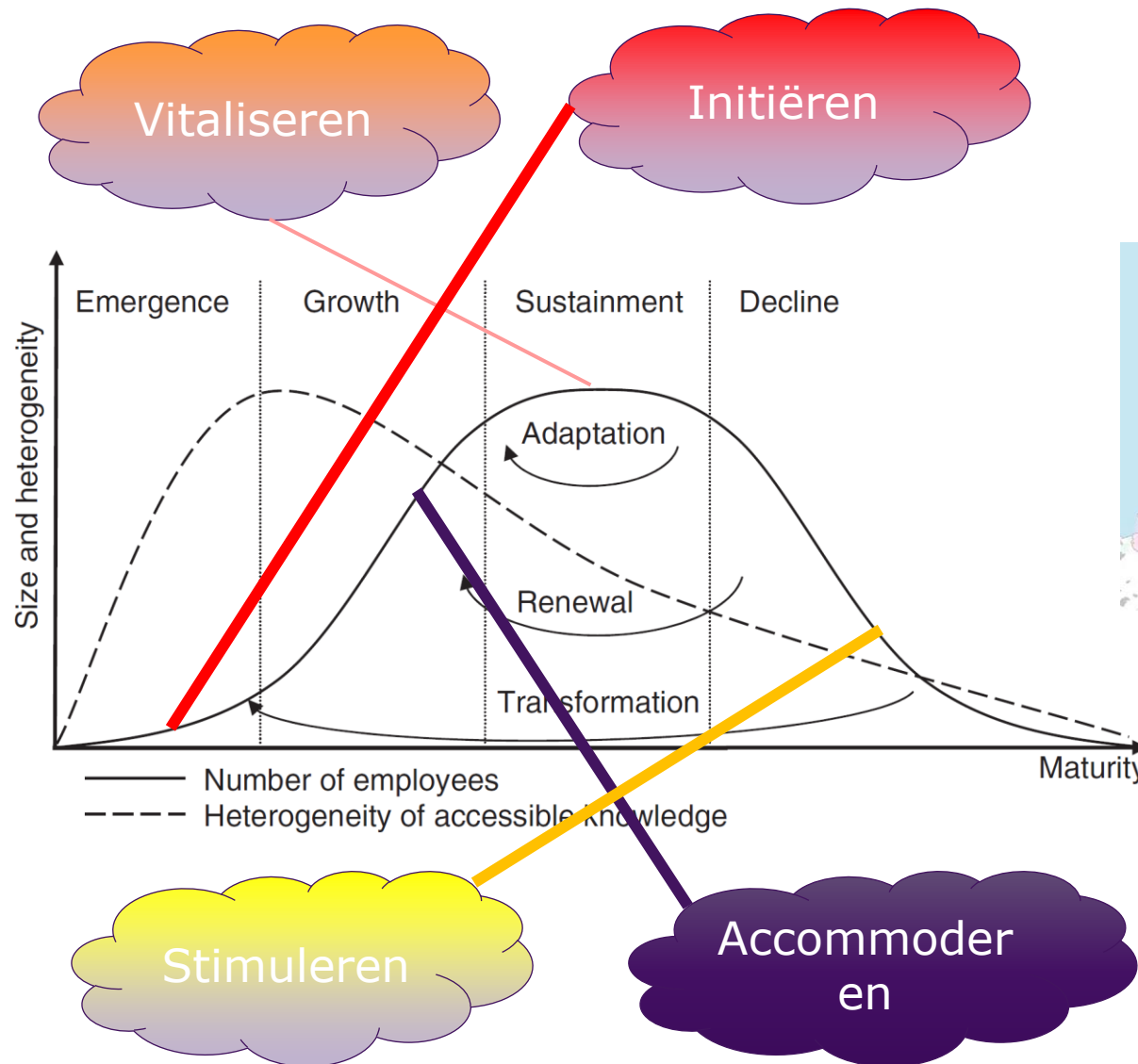
Economische structuur(verandering)

Economische structuur(verandering)

Cluster Life Cycle – Menzel and Fornahl (2009)

Ruimtelijke strategie voor onderscheidende regionale ontwikkeling

- Deze kaart geeft een globaal beeld van de ruimtelijke strategie voor onderscheidende regionale ontwikkeling.
 - De kaart is verdeeld in verschillende zones (indicated by colors).
 - De zones zijn:
 - **Stimuleren** (yellow)
 - **Accommoderen** (purple)
 - **Vitaliseren** (orange)
 - **Initiëren** (red)
- Indicatoren ontwikkeling van stedelijke gebieden (bij wonen, werken en voorzieningen):
- **Stimuleren** (yellow) - hoge dichtheid, innovatie, kennis, kennisintensieve economie
 - **Accommoderen** (purple) - hoge dichtheid, innovatie, kennis, kennisintensieve economie
 - **Vitaliseren** (orange) - hoge dichtheid, innovatie, kennis, kennisintensieve economie
 - **Initiëren** (red) - hoge dichtheid, innovatie, kennis, kennisintensieve economie
- Ruimtelijke strategie voor onderscheidende regionale ontwikkeling:
- Stimuleren
 - Accommoderen
 - Vitaliseren
 - Initiëren

Agglomeratiekracht

- › Netwerken in de regio
 - wonen, werken, pendel (visa)
- › Interregionale economische netwerken
 - economische diversificatie
- › Internationale concurrentiekracht
 - Weerbaarheid
 - Strategische autonomie

Om over na te denken

- > Welke opgaven zijn richtinggevend ?
- > Hoe sluiten die aan bij de economische kracht ?
- > Waar zitten de grootste knelpunten ?
- > Hoe dragen die bij aan het nationale en Europese belang ?
- > Wat heeft u nodig van Rijk en/of Europa ?

Dit geven de G40 bestuurders mee op het thema ruimte en economie (BND Hoorn)

- Arbeidsmarkt als achilleshiel
- Tekort aan energie in de meeste regio's
- Voorkomen disbalans wonen-werken
- Bereikbaarheid als voorwaarde voor economische ontwikkeling
- Belang innovatie en clustervorming
- Ruimte voor circulaire economie

Discussiegroepjes

1. Omgaan met schaarste en het maken van keuzes in de economie (Wilbert en Tjeerd)
2. Wat verwachten we/hebben we nodig van het ministerie in de Ruimtelijke Economische Visie? (Quirine en Gerdien)